

[7538]

1. 1. 1950
reclame van de
#

Pluim

's-Gravenhage, 10 Maart 1950.

Wanda van Royen,

Zeer moge ik U danken voor Uw brief van 20 December, welke ik uit Indonesië, waarheen ik op 4 Januari vertrokken was, had willen beantwoorden.

Het drukke en vooral ongeregelde werk in Djakarta, dat mij o.a. ook in Djokja en Soerabaja bracht, de enigszins stroeve opvattingen welke - niet in de laatste plaats aan Nederlandse zijde - bestonden ten opzichte van het Uniesecretariaat, alsmede de zaak Westerling, remden mij in het geven van een tot op zekere hoogte afgerond, vertrouwelijk beeld, terwijl ik daarenboven begin Februari nog een telegrafische mededeling kreeg, dat van 13 tot 18 Februari een lezingentournée in West-Duitsland (welke ik eind vorig jaar in verband met de ernstige toestand van mijn oudste zoon had moeten cancelen) zou plaatsvinden en derhalve moest worden voorbereid (ook taalkundig!).

In de eerste plaats echter moge ik Mevrouw en U, mede namens mijn vrouw, hartelijk dankzeggen voor Uw beider medeleven met de ziekte van Ben, die thans gelukkig vrijwel geheel hersteld is en in de eerste helft van Februari weer thuis is gekomen. Rust en speciale gymnastieklessen doen hem dagelijks vooruitgaan, terwijl hij binnen afzienbare tijd weer volledig zijn normale bewegelijkheid van benen zal hebben terug verkregen. Zo is deze angstige periode tenslotte op bijna niet te verwachten wijze geheel ten goede gekeerd.

Hetgeen Gij schrijft over de benoeming van Dr. Hirschfeld tot Hoge Commissaris en de veronderstelling dat deze overigens wel zou voldoen, kan niet alleen ik volledig onderschrijven, doch wordt ook in Indonesië in brede kring zo gevoeld. Gij zult mij ongetwijfeld niet verkeerd interpreteren, wanneer ik hieraan in dit verband toevoeg, dat intussen tal van Indonesiërs en Nederlanders in Indonesië mij hebben gezegd het zeer te betreuren, dat Uw gezondheidstoestand U indertijd niet toeliet een benoeming tot Hoge Commissaris te aanvaarden.

Het

Zijner Excellentie
Dr. J.H. van Roijen,
Buitengewoon en Gevolmachtigd Ambassadeur
te
O T T A W A .

Het spreekt vanzelf, dat met een Hoge Commissaris-voor-zes-maanden in Januari reeds speculaties in Djakarta de ronde deden over de mogelijke opvolger van Hirschfeld, waarbij de opvallende ambities van Gieben - ook aan Indonesische zijde - nogal eens over de tong gaan. Zo zeide mij de Anak Agung in dit verband, dat "toch in elk geval voor Hoge Commissaris agrément moet worden aangevraagd"!

De atmosfeer en de organisatie van het Hoge Commissariaat waren in Januari-Februari niet erg bevredigend; de "strijd om de macht" tussen Gieben en De Beus en het feit, dat het Hoge Commissariaat mede tengevolge daarvan drie gezanten zou tellen plus Speekenbrink (welke tevens de hiërarchie in 1e, 2e en 3e plaatsvervangende H.C. impliceerde), wekt naar buiten niet altijd een even waardige indruk (hoezeer het ook bij de Indonesiërs zelf niet allemaal even elegant toegaat).

De strijd in Nederland tussen B.Z. en "O.G." over de vraag welk departement de Uniezaken zou behartigen, heeft voorts ook verdragend gewerkt op verschillend gebied en tot fricties en moeilijkheden aanleiding gegeven, welke nog niet alle zijn opgelost. De huidige figuur, dat de Uniezaken door dezelfde minister en op hetzelfde departement worden behandeld als die van de rijkdelen Suriname en de Nederlandse Antillen, kan uiteraard ook in Djakarta - en zeker bij de Indonesiërs - niet veel bewondering wegdragen. Het ziet er naar uit, dat echter binnen afzienbare tijd een splitsing zal tot stand komen op Plein I.

Intussen schijnt Mr. Van Maarseveen uitermate verstoord te zijn geweest over de benoeming van Mr. Blom tot Staatssecretaris, vooral gelet op het overzeese accent, dat op deze benoeming was gelegd. Dat deze controversale weerspiegeld werd in Djakarta tijdens het bezoek van Mr. Van Maarseveen, waarbij de jurist Gieben gemakkelijker toenadering vond tot de jurist Van Maarseveen, behoeft na het bovenstaande geen nader betoog!

Het is overigens jammer, dat Mr. Van Maarseveen tijdens zijn verblijf in Indonesië er niet altijd geheel in is geslaagd - blijkens uitlatingen van Nederlandse en Indonesische zijde - bij eenieder met wie hij in contact is geweest de overtuiging te wekken een waarlijk diepe belangstelling te bezitten voor dit bepaalde onderwerp of die bepaalde persoon, waarmede hij van geval tot geval te maken kreeg. Uiteraard wil ik hiermee geenszins stellen dat deze belangstelling zou ontbreken, doch de schijn heeft Van Maarseveen in dit opzicht tegen en vooral bij tal van Nederlanders, van wie enkelen zeiden blij te zijn, dat Mr. Fockema Andreae arriveerde.

Hier

Hier mag uiteraard niet uit het oog worden verloren, dat de Nederlanders in Indonesië momenteel zeer geëmotioneerd en onrustig zijn, hetgeen bij velen persoonlijk-te-begrijpen is. Hun individuele positie, materieel en geestelijk, is dikwerf weinig benijdenswaardig en bijna altijd wankel. Met name ook vele "progressieven" staan enigszins verbijsterd nu hun jarenlange toewijding aan de Indonesische vrijheidsstrijd door de R.I.S. eigenlijk beantwoord wordt met een onachtzame negatie; men had verwacht, en was zo volledig bereid, juist nu op voet van volkomen gelijkheid met zijn Indonesische vrienden te zullen gaan samenwerken in de opbouw van het nieuwe Indonesië (vergetend daarbij, dat de Indonesiërs zeker in het begin alles zelf alleen zouden willen doen, ook al gaat het niet (zo) goed) ... men wordt echter niet gewenst. De Indonesiërs zijn bovendien thans te zeer in zichzelf en de nieuwe nationale zelfstandigheid verdiept om deze probleemstelling te kunnen vermoeden of aandacht te schenken aan hetgeen zich rondom hen afspeelt.

Bovendien zijn de Nederlanders door de vroegere betrekkingen ipso facto minder interessant dan welke (andere) buitenlander ook. Intussen komen steeds meer Amerikaanse experts bij de ambassade in Djakarta aan, voor wegebouw, voor landbouw, voor electrotechniek, voor irrigatie. Ik ben soms geneigd te denken, dat zulks logisch is - zowel van Amerikaanse (etc.) zijde als van Indonesische -. Het moet voor de laatste plezierig zijn om ook daarin eens hun zelfstandigheid te beleven en van de gelegenheid te profiteren nu eens een enkele keer niet de altijd betere, goedkopere, eerlijkere Nederlanders te moeten aanvaarden als adviseurs. Anderzijds echter.... etc.!

De ontwikkelingsgang van het Uniesecretariaat is moeizaam! De achterdocht is aan Nederlandse zijde bijna nog groter dan aan Indonesische! Nadat Idenburg, Pringgodigdo en ik reeds vóór de soevereiniteits-overdracht een ontwerp-instructie hadden ontworpen, waarvan de bepalingen mutatis mutandis grotendeels waren ontleend aan overeenkomstige organen als dat van de Benelux, Vijf Landen Pact, alsmede van dat der U.N.O. en O.E.E.C., is hierover nogal wat te doen geweest, toen Mr. Van Maarseveen dit ontwerp (vóór mijn vertrek naar Indonesië reeds besproken door Idenburg en mij met Götzen) voor het eerst in Indonesië in de tweede helft van Januari doornam. De verantwoordelijkheid der Secretarissen-Generaal hadden wij - in "oprechte Uniegeest"- gekoppeld aan de Conferentie van Ministers (welke laatste op hun beurt weer (art. 8 Uniestatuut) "verantwoordelijk blijven aan de eigen organen der deelgenoten etc.", aldus een rondlopend systeem menende te hebben gecreëerd.

Minister

Minister Van Maarseveen echter - hierbij duidelijk geïnspireerd door Dr. Prinsen - achtte deze instructie te veel zelfstandigheid te geven aan het Uniesecretariaat, hetwelk hij veeleer wenste te beschouwen als een "verlengstuk van de regeringen der afzonderlijke deelgenoten", dat incidenteel tezamen kwam en optrad bij Conferenties van Ministers e.d. (dat aldus de Unie-opzet met de "sui-generis"-betrekkingen Nederland-Indonesië, het permanente orgaan etc. gevaar liep verloren te gaan, werd als argument niet aanvaard).

Gelukkig echter was inmiddels in Nederland een R.A.V.I. en een C.A.V.I. tot stand gekomen, welke zich eveneens met deze ontwerp-instructie begon bezig te houden, met als eerste gevolg, dat een compromis-ontwerp, waaraan Mr. Van Maarseveen in Djakarta zijn goedkeuring had gehecht (mede op grond van een telegrafisch betoog van Idenburg uit Nederland) een verdere evolutie in Unierichting doormaakte. Toen tenslotte Mr. Van Maarseveen (bijgestaan door Idenburg) dit ontwerp Woensdag j.l. in de Unie Commissie van de Tweede Kamer moest toelichten, werd onder druk van alle partijen daar een laatste stap gezet, resulterend in een tekst welke geheel aan de oorspronkelijke opzet daarvan beantwoordde en zeer bemoedigend is.

Het blijft echter jammer - al is het nu eenmaal blijkbaar "historisch" onvermijdelijk - dat een dergelijk toch waarlijk niet zo ingewikkelde gelegenheid een ontwikkelingsperiode van meer dan twee maanden moet doormaken.

Ook echter t.a.v. andere kwesties met de Unie verband houdende betracht men de uiterste terughoudendheid, niet zozeer op grond van politieke tact tegenover de deelgenoot (die intussen terzake op sommige punten - mirabile dictu - voortvarender heeft geprocedeerd dan de Nederlandse Regering), als wel uit een zekere onbestemde vrees voor deze nieuwigheid, welke misschien wel eens ooit op het terrein van enig Nederlands departement (of van het Hoge Commissariaat te Djakarta!) zou kunnen komen.

Idenburg procedeert meesterlijk en opgewekt met uiterste bescheidenheid verder teneinde zonder veel gerucht de eerste Conferentie van Ministers te bereiken, alwaar, en eventueel ook waarna, het Uniesecretariaat zijn raison d'être zal kunnen (moeten) demonstrenen.

Intussen ontwikkelt zich de toestand in Indonesië niet in alle opzichten gunstig. Zeide Hatta mij tijdens een onderhoud in begin Februari reeds, dat de ontwikkeling in de deelstaten hem iets te vlug ging,

daar

daar hij de voorkeur zou hebben gegeven om zijn ideaal (gedecentraliseerde eenheidsstaat) na de totstandkoming van de constituanten langs regelmatige weg geleidelijk te verwezenlijken, sedertdien is het tempo wel verbluffend en de wijze waarop dikwijls weinig elegant. Hatta zeide daarbij dat het wel eens moeilijk was voor hem een juist beeld te krijgen, daar het onderscheid tussen het kaf en het koren bij de petitieën en motieën, waarin unaniem aansluiting bij Djokja werd verzocht (alias waar het opportunisme (c.q. de bajonet) begon en de oprechte overtuiging eindigde) niet altijd even gemakkelijk aanwijsbaar was. Een duidelijk woord!

De titel "affaire Westerling" was intussen uiteraard een dankbaar camouflage middel voor velerlei dubieuze maatregelen en wellicht is van Nederlandse zijde te weinig beklemtoond, dat een in zekere zin toevallige Nederlandse Westerling slechts kon gedijen in de bestaande Oosters-Indonesische sfeer, zoals bovendien werd gestaafd door de talrijke door de R.I.S. verrichte arrestaties van Indonesiërs in Pasundan en elders op Java. Men dient dieper te graven om de zaak Westerling te kunnen verklaren dan door te menen te kunnen volstaan (als de T.N.I. en Penerangan zo gaarne doen) met te zeggen: "wij hebben vroeger al de H.V.K. gewaarschuwd"; de eigenlijke bron van de moeilijkheden ligt aan Indonesische zijde, in velerlei schakering zelfs - hoe funest overigens het optreden van een Westerling daarbij voor Indonesië, voor Nederland en voor de verhouding dezer beide deelgenoten ook is geweest. En zolang de T.N.I. een Djokjaleger blijft (afgezien van zijn innerlijke verdeeldheid tengevolge van rivaliserende "warlords" en de verbetering van Ali Boediardjo als Secretaris-Generaal van Oorlog), dat niet de eed van trouw heeft afgelegd aan de Centrale Regering, blijven Hatta c.s. zonder een machtsapparaat, zodat zij van concessie in concessie moeten vallen om iets van de T.N.I. (en dus van Djokja!) gedaan te krijgen.

Het behoeft geen betoog, dat deze Westerling-zaak tijdens mijn lezingen-tournée voor het Bundeshaus te Bonn en de universiteit aldaar, alsmede voor die te Keulen en Münster en het Ausland Institut in Dortmund strijk en zet tijdens de discussies naar voren kwam en (natuurlijk in dit land) in zekere zin tot de verbeelding sprak. Overigens overheerst het thema "bei uns ..." nog altijd bij hen. (enkele goede uitzonderingen daargelaten). Men wordt soms bijna verlegen wanneer zij uitweiden hoe hard men het heeft gehad en hoe men thans moet werken om de ontzettende laatste jaren in te halen. Dat soortgelijke moeilijkheden zich in andere landen - en dan niet in de laatste plaats tengevolge van laten we het maar "de Duitse dynamiek" noemen - voordeden, komt bij velen tijdens een dergelijk zelfbeklag niet op. Verder werd mij steeds op

het hart gedrukt, dat wij toch voort moesten maken met het vormen van de West Europese Unie (en daarbij erg aardig (veel aardiger) moesten zijn voor Duitsland); "waarom begonnen wij nu ook al met zware industrieën sinds de oorlog, dat deed Duitsland toch altijd vroeger" enz..

Intussen is het voor Nederland wel moeilijk, dat deze twee zo vitale zuilen van haar volksbestaan beiden zorgkinderen blijven.

In elk geval echter is een waarlijk verenigde krachtsinspanning van al wat Nederlands is, gecoördineerd werkend volgens een terdege in al zijn facetten bestudeerd plan en langs vele en verscheidene op hun begaanbaarheid wel beproefde wegen, geboden om de mogelijkheden, gelegen in de R.T.C.-resultaten, zo volledig mogelijk te verwezenlijken.

Ik kan mij echter niet altijd onttrekken aan de indruk, dat wij soms terug blijven zien in plaats van de nieuwe betrekkingen als iets nieuws op nieuwe wijze zorgvuldig als het ware aan- en op te kweken. In deze fase zijn wij nog niet, al moet worden erkend, dat anderzijds de toestand in Indonesië zich nog niet voldoende heeft geconsolideerd - en zeker niet voor het degelijke Nederlandse gemoed - om daarop hechte fundamenten te bouwen voor deze nieuwe betrekkingen.

Hetgeen Professor Posthumus, wiens interessante beschouwingen ik door tussenkomst van Han Boon in afschrift van U mocht ontvangen - en waarvoor ik U nog ten zeerste moge danken - terzake stelt, alsmede hetgeen eerstgenoemde zegt over de "sterke steun, welke de groep, die in Indonesië een nieuw begin moet maken" van Nederlandse zijde zou moeten ontvangen, blijft nog vrome wens voorshands.

Pringgodigdo (die naast Secretaris-Generaal van de Unie nog Directeur van het Kabinet van de President is) zei mij echter na zijn terugkeer uit India, waarheen hij President Sukarno had begeleid, dat Indonesië er stukken beter voor stond dan India: "Ik ben sedert dit bezoek meer dan ooit vol vertrouwen in onze toekomst; ons leger b.v. is waarlijk een volksleger, het is verweven met het volk waarmee en waarvoor het leeft". Hij vergat er bij te voegen "waarvan"!

Ik ben soms zo bang, dat een dergelijk optimisme het opbrengen van de inspanning, welke Indonesië zo dringend nodig heeft, niet ten goede komt. Anderzijds is een pessimisme als de Anak Agung openlijk belijdt echter wellicht nog funester.

Het is nog te vroeg om een gefundeerd oordeel over de ontwikkeling in Indonesië uit te spreken. Men kan, geloof ik, slechts zeggen dat thans alle hensen aan dek nodig is om het grootse experiment van deze soevereiniteitsoverdracht tot een gezonde werkelijkheid te maken, waarvoor n.b.m. nog steeds zulke kostbare potenties aanwezig zijn, al moeten wij de - vooral persoonlijke - moeilijkheden in de Indonesische sfeer niet onderschatten,

Wellicht

Wellicht kan (naar moet worden gehoopt) de eerste Conferentie van Ministers - vooral indirect - een constructieve bijdrage leveren voor de consolidatie van Indonesië; zo niet dan zou men bezorgder moeten worden voor de toekomst.

Ik stel mij voor om - temeer waar het gastland en dus i.c. Pringgodigdo c.s. het secretariaat in eerste aanleg moeten verzorgen! - U over deze Conferentie zo spoedig mogelijk enig bericht te doen toekomen.

Ik moge eindigen met U te verzoeken wel de respecten van mijn vrouw en mij aan Mevrouw te willen overbrengen.

Wil mij, met hartelijke groeten, geloven,

*Alle groeten,
uw
B. van B.*